

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346.3:004]:332.15:004]
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2025.11>

Б. В. Шуба

*доктор юридичних наук,
професор кафедри господарського та трудового права
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
orcid.org/0000-0003-2906-7842*

В. О. Джунь

*доктор юридичних наук,
професор кафедри господарського та трудового права
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
orcid.org/0009-0007-6871-5167*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ЕЛЕКТРОННИХ ДОГОВОРІВ

Цифрове впровадження в галузі права стало одним з основних шляхів розвитку юриспруденції, яке викликає світовим використанням автоматизацій та поєднанням інформаційних технологій у правозастосуванні.

Завдяки електронному суду, юридичним технологіям, штучному розуму та автоматизованим системам управління правовими справами стає легше організувати роботу юристів, швидше розглядати справи в судах і зробити правосуддя більш доступним. Але з цифровізацією виникають нові труднощі: проблеми з правом, захистом даних, кібербезпекою, дотриманням конфіденційності особистої інформації; етичність використаних алгоритмів та забезпечення рівних можливостей для учасників у цифровому просторі.

Стаття розглядає основи впливу цифрового розвитку на бізнес відносини, підкреслюючи зв'язок цього процесу з двома важливими етапами зрілості компанії: перетворенням даних та автоматизацією а також цифровим розвитком і змінами.

Обов'язковою умовою отримання договором юридичної сили є виконання певних вимог закону. Основними правилами, що управляють процесом і особливостями укладення електронних господарських угод є Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Закон про електронну комерцію та Закон про електронні документи.

Електронний вид угоди має багато добрих сторін, як використання електронного підпису, що дає надійний захист даних в документі та не змінює їх. Для покращення роботи правового управління таких угод і зменшення ризиків їх скасування, доцільно внести потрібні зміни до Господарського кодексу України.

Пропонується зробити окрему частину «Електронний бізнес-договір: як підписувати і укладати», що міститиме пояснення терміна електронний бізнес-договір, а також встановлюватиме вимоги до його змісту, форми та способів укладання.

Ключові слова: електронна комерція, цифрова технологія, електронний господарський договір, господарська діяльність, підприємство.

Shuba B. V., Dzhun V. O. DIGITALIZATION OF BUSINESS ACTIVITY AND LEGAL ASPECTS OF ELECTRONIC CONTRACTS

Digitalization in the legal field has become one of the main ways of developing jurisprudence, which is caused by the global use of automation and the combination of information technologies in law enforcement.

Thanks to the electronic court, legal technologies, artificial intelligence and automated legal case management systems, it becomes easier to organize the work of lawyers, consider cases in courts faster and make justice more accessible. But with digitalization, new difficulties arise: problems with law, data protection, cybersecurity, compliance with the confidentiality of personal information; the ethics of the algorithms used and ensuring equal opportunities for participants in the digital space.

The article examines the basics of the influence of digital development on business relations, emphasizing the connection of this process with two important stages of a company's maturity: data transformation and automation, as well as digital development and change.

A prerequisite for a contract to gain legal force is the fulfillment of certain requirements of the law. The main rules governing the process and features of concluding electronic business contracts are the Commercial Code of Ukraine, the Civil Code of Ukraine, the Law on Electronic Commerce, and the Law on Electronic Documents.

The electronic form of the contract has many advantages, such as the use of an electronic signature, which provides reliable protection of data in the document and does not change it. To improve the legal management of such agreements and reduce the risks of their cancellation, it is advisable to make the necessary amendments to the Commercial Code of Ukraine.

It is proposed to create a separate section «Electronic Business Agreement: How to Sign and Conclude», which will contain an explanation of the term electronic business agreement, as well as establish requirements for its content, form and methods of conclusion.

Key words: electronic commerce, digital technology, electronic commercial contract, economic activity, enterprise.

Постановка проблеми. У сучасному світі цифрові трансформації відіграють важливу роль у забезпеченні швидкого, ефективного та безпечного формування цілісної правової системи. Цифрові технології охопили всі сфери суспільного життя, у тому числі, і правову. Україна, відповідаючи сучасним тенденціям впровадження цифрових технологій забезпечує доступне судочинство, змінюючи усталені підходи до правозастосування та юридичної аналітики.

Важливу роль цифрові технології та послуги відіграють у господарській діяльності та підприємстві, серед яких : Інтернет речі, штучний інтелект, машинне навчання та інші.

Цифрові технології повністю змінюють свідомість людини. Вже зараз, цифрові технології активно використовуються у розвитку національної економіки, змінюючи як процес виробництва, так і повністю підхід до ведення господарської діяльності.

Проблема впровадження цифрових технологій у правничу діяльність на думку Д. Хоуса має два важливих аспекти, один із них є впровадження нових нормативно-правових актів, що регулюють процес такого впровадження, другим є вплив цифрових технологій на правотворчу діяльність, що відіграє важливу роль у її зміні та гнучкості [1].

У сучасній вітчизняній науці дослідження здебільшого орієнтовані на висвітлення окремих, порівняно вузьких аспектів досліджуваних об'єктів, що сприяє збагаченню доктринальних знань. Аналіз правових явищ, які тісно пов'язані із світовим розвитком технологічних інновацій, суттєво впливають на суспільство, відкриває додаткові можливості для глибшого вивчення цієї теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику функціонування віртуальних організацій в Україні детально аналізували О.М. Вінник, О.С. Орлова, Б.С. Тетерятник та О.В. Шаповалова. Правовому забезпеченню електронної торгівлі присвятили свої дослідження Я.В. Петруненко, М.В. Сиротко й В.В. Тройніков, тоді як напрями розвитку правового регулювання віртуальних активів висвітлювали у своїх працях Т.С. Гудіма, Б.В. Дерев'янко, Р.А. Джабраїлов, В.Г. Олюха, О.П. Подцерковний, В.А. Устименко та О.С. Черних.

Питання вдосконалення електронних договорів розкривали О.А. Беяневич і В.С. Мілаш. Теоретичне осмислення господарських правовідносин проводили у своїх працях А.Г. Бобкова, О.П. Віхров, С.О. Віхров, А.М. Захарченко, М.П. Руденко, Н.О. Саніахметова й В.С. Щербина. Проте варто зазначити, що особливості розвитку

господарських правовідносин в умовах активної цифровізації економіки залишаються недостатньо дослідженими та потребують глибшої уваги з боку науковців.

Мета статті. Стаття спрямована на детальний аналіз процесу цифровізації господарської діяльності в умовах сучасного економіко-правового середовища. Основна увага приділяється особливостям оформлення, укладення та виконання електронних договорів.

Особливий акцент зроблено на вивченні юридичної природи електронного договору, його ролі в системі цивільного та господарського права, а також на питаннях правової сили електронного підпису та методах автентифікації сторін.

У статті детально проаналізовані актуальні нормативно-правові акти, міжнародні стандарти та перспективи розвитку цифрового правового середовища в Україні.

Завдання дослідження полягає не лише в теоретичному осмисленні заявленої теми, але й у напрацюванні практичних рекомендацій для представників бізнесу, державних установ і юристів щодо правомірного та ефективного використання електронних договорів у господарській діяльності.

Виклад основного матеріалу. Розвиток цифрових технік сильно змінює правову обстановку, діючи не лише як ефективний засіб для застосування права, але й як предмет глибокого наукового вивчення. Технічні нововведення відкривають нові напрями соціальної взаємодії які ведуть до появи незвичайних правових питань що потребують оновлених механізмів регулювання.

Швидка цифровізація серйозно змінила природу соціальних зв'язків, ставлячи перед юристами завдання переосмислення основних концептів регуляторної політики. У зв'язку з цим важливість розробки нових юридичних підходів, які можуть забезпечити адаптивну і ефективну реакцію на цифрові виклики, постійно росте. У сучасному світі цифровізація визнана ключовим двигуном економічного розвитку.

Вона допомагає автоматизувати процеси, зменшити витрати, поліпшити продуктивність праці та підвищити ефективність управління державою. Перенесення діяльності в цифровий вимір охоплює як особистий так і публічний сектори, включаючи всі рівні економічного та управлінського процесів. Очікується що протягом наступного десятиліття цифрова зміна стане ключовим чинником глобального економічного росту.

Девід Террар, голова компанії Agile Elephant, говорить що цифрова змінаце не тільки введення

технологій але і зміна думки та способів роботи через поєднання цифрових, мобільних, хмарних та соціальних інструментів в бізнес-процесах. Цей крок містить перегляд структур в організації, підштовхування до творчості, створення нових форм управління, покращення ресурсів в цифровому вигляді а також укріплення зв'язків з усіма учасниками – працівниками, клієнтами, постачальниками і партнерами. Хоча межа між словами «цифровізація» та «цифрова зміна» залишається предметом суперечки ці явища тісно пов'язані і є основними частинами розвитку сьогодення.

Хоча межа між дефініціями «цифровізація» і «цифрова трансформація» є предметом дискусії; ці явища тісно зв'язані і є основними частинками сучасного розвитку. Під впливом швидкого росту цифрових технологій та активної цифровізації суспільства, спостерігається формування так званої «цифрової економіки», яка грає важливу роль у стимулюванні еволюції сучасного правового регулювання.

На рівні державної політики це знайшло своє відображення в затвердженій урядом концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на період 2018-2020 рік. Головна мета цього документа полягає у прискоренні прогресу країни шляхом активного впровадження нових цифрових технологій, що можуть істотно підвищити дієвість роботи економічних процесів і соціальної структури держави.

В межах цієї думки планується ввести багато дій, націлених на перехід до нової моделі росту, що буде відповідати загальним трендам цифрових змін та забезпечить змагання України на світовій сцені. Процес створення кіберфізичного простору українськими підприємствами варто розглядати як неоднозначний адже його вплив на господарські правовідносини може проявлятися в різних формах.

На думку С.М. Петька, можна виділити кілька головних стадій цифрової зрілості підприємство:

1. Оцифрування – це перехід від паперових матеріалів до цифрових форм роботи.
2. Автоматизація – це введення комп'ютерних апаратів та програм у бізнес-дії.
3. Цифровізація – покращення вже існуючих автоматичних систем шляхом з'єднання сучасних цифрових технологій індустрії 4.0
4. Цифрова зміна це велика реформа яка має на увазі повний перехід організації до цифрового етапу розвитку, радикальне оновлення її будови і процесів [3].

Підхід, що його запропонував автор, може бути корисною основою для визначення впливу цифрових процесів на правові аспекти діяльності підприємств. У рамках аналізу змін господарських відносин під впливом технологій доцільно розподілити етапи розвитку підприємства на дві основ-

ні групи: перша охоплює оцифрування та автоматизацію, друга – цифровізацію і трансформацію. Варто враховувати що господарські відносини діють як на горизонтальному так і на вертикальному рівнях мають внутрішній і зовнішній характер. Вони формують складну інтегровану систему з спільними ознаками та структурним поділом.

Цифрові технології мають своє правове використання у сфері бізнесу завдяки впровадженню розумних контрактів [4, с. 167]. У контексті виконання укладених угод, наприклад постачальницьких угод, є особливі ризики для двох сторін. Постачальник (продавець) не може гарантувати, що отримає оплату за доставлений товар, тоді як покупець не має впевненості, що отриманий товар відповідатиме всім суттєвим умовам договору.

Смарт-контракти можуть сильно змінити теперішні способи виконання обов'язків та показати великий вплив на прогрес цивільних правових відносин. Введення смарт-договорів тісно пов'язано з активним застосуванням технології блокчейн. Ця нова технологія дає шанс зберігати і працювати з різною інформацією, включаючи дати народження людей, дані про гроші переміщення, відбитки пальців, а також забезпечує міцне збереження документів як дипломи, посвідчення, паспорти та водійські права

Бо не можна роздрукувати укладений договір і подати його як доказ до суду, захист порушених прав з таким договором у суді може бути можливим лише якщо є класичний письмовий контракт, що повторює умови, які впроваджені в комп'ютерній програмі. У цьому випадку контракт є повним у вигляді комп'ютерної програми. Одна з мов програмування для створення смарт-договорів в екосистемі Ethereum це Solidity.

Ця мова має деяку схожість з JavaScript и дозволяє робити, наприклад смарт контракти для автоматичного проведення голосувань в громадських організаціях де процес голосування і підрахунок результатів проходять автоматики.

С. Черкашин і В. Мілаш звертають увагу на те, що закон про електронні документи між людьми, які мають угоду, потребує покращення; це також вказує на потребу нових досліджень у області електронних бізнес договорів [5, с. 50].

По словам В. Маньори, зростання інформаційно-телекомунікаційних систем завжди триває, а це потребує впровадження нових правил та норм [6, с. 71].

В. Мілаш вважає важливим кроком у правовому забезпеченні процесів цифровізації в сфері господарсько-договірних відносин законодавче закріплення терміна «смарт-контракт» і внесення відповідних положень про цей вид електронного договору до Господарського кодексу України та Закону України «Про електронну комерцію» [7, с. 40].

Господарський кодекс України не скажи прямо про можливість укладати угоди в електронній формі. Але частина 7 статті 179 ГК України говорить, що господарські угоди робляться за правилами, які визначає Цивільний кодекс України, з урахуванням особливостей для різних типів угод [8].

Відповідно до частини 2 статті 639 ЦК України, договір, укладений за допомогою інформаційно-комунікаційних систем за взаємною згодою сторін, вважається таким, що має письмову форму [9].

З прийняттям Закону України «Про електронну комерцію» був офіційно визначений порядок укладення електронних договорів [10].

Згідно з пунктом 5 частини 1 статті 3 цього закону, електронний договір є домовленістю між двома або більше сторонами, спрямованою на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав і обов'язків, яка оформлюється в електронному вигляді.

Згідно зі статтею 11 Закону України «Про електронну комерцію», електронний договір, окрім визначених у Цивільному кодексі України істотних умов для відповідного виду договору, може містити такі положення:

1. Технологію або порядок укладення договору.
2. Процедура створення та накладання електронних підписів сторонами договору.
3. Можливість і порядок внесення змін до умов договору.
4. Спосіб і порядок прийняття пропозиції укласти електронний договір (акцепт).
5. Порядок обміну електронними повідомленнями та інформацією між сторонами під час виконання їхніх зобов'язань.
6. Технічні засоби ідентифікації сторін договору.
7. Порядок виправлення помилково відправленого акцепту на пропозицію укласти електронний договір.
8. Посилання на умови договору, які включаються шляхом перенаправлення на інший електронний документ, а також порядок доступу до такого документа.
9. Спосіб зберігання, пред'явлення електронних документів, повідомлень та іншої інформації в електронній формі, а також умови доступу до них.
10. Умови виготовлення та отримання паперових копій електронних документів.
11. Можливість вибору мови, що використовується під час укладання та виконання договору.
12. Інші необхідні відомості [10].

На основі вищевказаного, електронні угоди мають таку ж законну силу, як і угоди, укладені в письмовому вигляді. Це значить, що внаслідок

їх укладання можуть з'являтися схожі права та обов'язки які є для звичайних письмових документів.

На наш погляд, електронні угоди слід виокремити в окрему групу, бо їхнє складання має особливі риси і відрізняється від усних та письмових згод. Такий спосіб дозволить ясно вказати важливі умови угоди, і значно зменшить ризик визнавати угоду неукладеною або недійсною.

Ми згодні з висновками С. Губарева і О. Лув'як, що угоди, зроблені з використанням електронного цифрового підпису, який передається адресату через мережу даних, мають високий рівень захисту від несанкціонованого доступу неправильного, спотворення чи знищення змісту. Це пояснюється тим що такий підпис створюється в результаті криптографічної обробки набором електронних даних [11].

Як бачимо, електронна форма угоди має великі плюси, адже електронний підпис дає гарантію цілісності і незмінності даних що є в електронному документі.

Висновки. Підсумовуючи результати вивчення про використання електронних технологій у правовій області, слід помітити наступне.

Цифрові машини мають особливість організовувати себе, що допомагає перетворенню не тільки економіки та правових справ, але і інших частин життя людей, роблячи їх більш продуктивними й легшими для використання.

Активний ріст цифрових технологій викликав появу цифрової економіки, правове управління якої стало важливим завданням для України, Європейського Союзу та міжнародної спільноти в цілому.

Сучасна діяльність вимагає впровадження нових ідей та цифрових рішень не тільки на папері, а також на ділі що важливо для прогресу цифровізації та створення цифрового простору. Зростання нових технологій підтримує зусилля держави щодо реалізації економіки, яка дбає про людей в Україні.

Цифровізація всіх частин життя суспільства включно з правом і економікою стала важливою частиною сучасного розвитку. Електронний договір, якщо дотримуватися правил закону про електронний підпис, автентичність та збереження даних має таку ж юридичну силу як і його паперові копії. Водночас у практичному значенні залишаються ряд труднощів пов'язаних із технічною безпекою рівнем довіри до цифрових систем та необхідністю підвищення правової знатності учасників господарських відносин.

Тож, цифрова зміна у бізнесі вимагає всебічного підходу від бізнесу та держави. Лише за належного закону, хорошої технічної підтримки і розвитку цифрових знань можна досягти успішного введення електронних угод у практику, а також

отримати стабільність і прозорість бізнес відносин в цифровому середовищі.

Література

1. Howes D. e-Legislation: Law-Making in the Digital Age, 2001. URL: 7513733-47.1.Howes.pdf (дата звернення: 24.07.2025).
2. Про концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства в Україні: Указ Президента України № 372/2020 від 29.06.2020 р. // Офіційний вісник Президента України. 2020. № 14. С. 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372/2020> (дата звернення: 24.07.2025).
3. Петько С.М. Теоретичні основи про-цесу цифрової трансформації суб'єктів господарювання. Економіка та суспільство. No 47. 2023. URL.: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2129/2058> (дата звернення: 24.07.2025).
4. Мамчур Л., Недибалюк О. Цивільно-правові реалії допустимості викори стання смарт-контракту у договірних відносинах. Історико-правовий часопис. URL: Мамчур Л. – Цивільно-правові реалії допустимості використання смарт-контракту у договірних відносинах, Недибалюк О. (2018) (дата звернення: 24.07.2025).
5. Черкашин С., Мілаш В. Окремі аспекти укладення електронного договору. *Право і суспільство*. 2016. № 3. С. 87–91.
6. Маньгора В. Особливості правового регулювання електронних господарських договорів в Україні. *Інформація і право*. 2019. № 4. С. 68–72.
7. Мілаш В. Електронні договори як правова основа електронної комерції (торгівлі) в Україні. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2022. № 1. С. 33–41.
8. Господарський кодекс України : від 16.01.2003 р. № 436-IV : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 24.07.2025).
9. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 15 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#> (дата звернення: 24.07.2025).
10. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII : станом на 19 листоп. 2022 р. URL: Про електронну комерцію | від 03.09.2015 № 675-VIII (дата звернення: 24.07.2025).
11. Губарев С., Лов'як О. Електронний підпис як складова електронних правочинів. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : *Юридичні науки*. 2022. № 4. С. 18–22.